

Lepa Anna — inimene kui maarohi

Lepa Anna polnud kuulnud mitte üksnes Kassaris ja Hiiumaal, vaid kogu Eestis. Selle kuulsuse tõi talle eeskätt 1965. aastal Loomingu Raamatukogus ilmunud **Voldemar Panso** "Naljaka inimene", mis suure sümpaatiaga avas Anna kui heldelt pääkselise inimese ja andis vahetu pildi tema jutustajaandest. Anna kuulsusele aitasid kaasa ka olukirjeldused, värsslood ja intervjuud ajakirjanduses teiselt autoritelt.

Lepa Anna ja tema kui naljaka inimese naljad kõitsid eeskätt just kirjanike, kunstnike ning teatriinimeste tähelepanu. Anna kodu — madal palkseintega talumaja, rookatus kümnest kohast kümnet sorti materjaliga lapitud, õueõunapuuga kükitamas imeväike saun,

päikesepoolne otsasein täis sädistavaid kuldnokapuure, — see kodu oli alati kõigile avatud. Anna ei peljanud võõraid. Sellel kodul polnud õiget lukkugi. Kui Anna kusagile kaugemale läks, pani ta luua vastu ust, et tulija taipaks: vastuvõttu ei ole.

Selles Lepa Anna kodus oli sagedaseks külaliseks just "Naljaka inimese" autor **Voldemar Panso**. Paar esimest Kassari-suve veetis Panso koolimajas, siis aga kolis Anna juurde korterisse ning kostile. Sellele paigale jäi ta truuks oma elu lõpuni. Mäletan Pansot ühel varasügisel päeval istumas Lepa Anna õlletradi põhukuhjas ja kirjutamas — käsil oli Tammsaare "Tõe ja õiguse" dramatisering "Inimene inimene".

Ilmselt tundis Panso mõnikord erilist vajadust Anna eluhalja huumori ja pealima võimuvägilaste vaimututest argutustest vaba seltskonna järele. Anna oli tööpinges Pansole (lavastaja- ja pedagoogitöö, teoste dramatisatsioon, teatrilase doktoriväitekirja kirjutamine) oma ammendamatu elurõõmuga vaimust tasakaalustavaks maarohuks. Ühel ilusal suvel kasvas kontaktivajadus Kassariga nii suureks, et kui Ülemiste lennujaamas selgus — Kärda lennuk on läinud — kauples "va Panso Volli" nagu Anna tavatses öelda, endale privaatmetsavahi ja lendas Kärdlasse, jõudmaks Anna hääberisse. Koos Pansoga külastas mõnikord Kassarit ja Lepa Annat ka **kk Mikiver**.

Paaril suvel oli Anna kostiliseks balletitantsija, Vanemuise, hiljem Estonia lavastaja **Udo Väljaots**.

Sagedasteks külalisteks Anna kodus olid muidugi "statio-naarsed" suvekassarlased **Ellen Niit, Jaan Kross, Ants Viidalepp, Olev Eskola** ja tollal veel Eestis elav kunstnik **Jaak Adamson**.

Mäletan ilusat suvepäeva, mil Annale saabusid külla **Debora Vaarandi, Juhani Smuul, Voldemar Panso, August Sang ja Joel Sang**. Annal oli parajasti käsil lemmikkoer Rummi pika-karvalise kasuka kärpimine, et loomal kuumaga kergem oleks. Juhani Smuul asus Annale rõõmsameelselt appi, kuid nähtavasti oli Muhumaa melhel lambaraudadega parikmahheritööks vähe kogemusi, sest koera heledatesse pükstesse sigines mõnigi punane laik, mispeale õnnetu Rummi end lahti rabas ja pooleldi püगतud tagumikuga jooksu pani.

Silvia Rannamaa ja mina käisime Lepal tihti, küll Anna jutte kuulamas, küll tema tillukeses tulikuuma's köetud saunas vihtlemas, küll sünnipäevi või muid tähtpäevi tähistamas. Tihti käis Anna meil. Ikka tuli ta, ka kõrges eas, kergel sammul üle Kassari mäe, kott käes, kottis õunad, soolasiig, värsked kartulid, kapsapea, või mõni tema lugematutest kassidest, kelle ta suveks meile "laenas". Imestusele: ise väike, kuidas sa nii rasket kotti kanda jõuad, tõmbas Anna pluusivarruka üles ning osutas: "Näh, mul käsi nagu härja jalg." mis tähendas, et lühike, aga tugev. Mõnikord tuli Anna, lillekimp käes. Kord, kui Silvia kimpu seinavaasi sättis, vaatas Anna pea viltu pealt ja lausus rõõmsalt: "Näh, see siga aitab sinna küll." Niisugused olid Anna tundeväljendused.

Tugev ja kergejalgne oli Anna tõesti. Ühel sünnipäeval, mida peeti koolimajas, kus pruugiti ka Anna tehtud trallat, vihtus üle kuuekümnene Anna noore mandrihega niisuguse hooga polkat, et mõlemad pikali lendasid. Oh seda naeru! Kõige suurem naerja oli muidugi Anna ise. Kui tuli jutuks siitilmast lahkumine, kinnitas Anna: "Mina hivanatan korra üle öla ja olengi läinud."

1980. aasta jõulude ajal, oma 86. eluaastal, oli Anna Kärdlas

Lepa Anna ja Harald Suislepp koos Anna lemmikkoera Rummi-ga 70. aastail.

sugulaste juures. Hommikul oli Anna tõusnud nagu tavaliselt ja sugulasega juttu ajanud, kui see aga vaibakloppimiseks välja läks ja mõne minuti pärast tagasi tuli, oli Anna juba lahkunud. Arasaatmisele, mis toimus Anna kodunt, saabus saatjaid küll Kassarist, küll Kärdlast, küll Tallinnast. Kassari, Hiiumaa kauneim paik, oli ühe päikeselise inimese võrra vaesemaks jäänud...

Anna, olles andekas jutustaja, oli ühtlasi ka andekas näitleja. Kui näiteks keegi ütles: "Poisid, homme tuleb sops vihna," siis ei leiaks kuulajad selles midagi naljakat. Kui aga Anna ühte peenutsevat vanapreilit, kes kunagi nii öelnud, väga peenutsevalt järele tegi, ajas see "sops" kõiki naerma. Anna jutulõimes oli iga lugu terviklik, teravmeelne, huumoririkka puändiga. Üksteisele järgnevate lugude vahejoont tähistas tavaliselt ütlus: "Näh, see oli siis sellest tükist."

Tõelise loojana oli Anna inspiratsiooniniimene. Sõnasõnalt ei korranud ta oma lugusid kunagi, vastavalt meeleolule varieerusid värvid ning varjundid. Kui Anna märkas mikrofooni ja sai aru, et teda lindistatakse, inspiratsioon kuhtus, loovast jutustamislustist sai üldsõnaline ümberülemine. Kord tuli Anna õuele suur bussitüüsi turiste ja giid ergutas: "Noh, Anna, räägi nüüd rahvale midagi naljakat!" Annal ei olnud parajasti "vaimu peal" ja ta tegi nagu sellistel puhkudel varemgi teinud — rääkis vaid ühe oma ropema anekdoodi. Turistid naersid rõõmsalt — oli ju nüüd üks

Kassari vaatamisväärsusi — Lepa Anna — kuulnud-nähtud.

Oma "loomingulises käekirjas" kasutas Anna piltlikustavaid kujundeid, eeskätt ootamatuid ja ilmekaid võrdlusi, mis jutustatava nagu naelaga mällu kinnitasid. Nii jutustas ta kord sõja ajal Kassaris nähtud paruniteüliga saksa ohvitserist, kellel olid "silmad peas nagu koeramunad".

Meie tublid ajaloolased on pikalt ja põhjalikult teavitanud, kuidas II maailmasõjas vene väed taganesid ja saksa väed saabusid, kuidas saksa väed taganesid ja vene väed saabusid, kuid sellest, kuidas üks okupatsiooniasendus teisega, sain kõige lühema, täpsema ja kujundlikuma pildi Lepa Anna jutust.

1944. aastal, kui lahingud Kassarimaale jõudsid, oli Anna parajasti vanas mõisaegses kivihoones vilja külvatamas. Öhtul pimedas läinud Anna välja, vaatab: suurtükk poriaugus kinni, sõdurid ümber karjuvad: "Donnervetter! Donnervetter!" Hommikul pimedas läheb uuesti välja, vaatab: suurtükk samas poriaugus kinni, sõdurid ümber karjuvad: "Oi jopp! Oi jopp!"

Seitsmekümnenda sünnipäeva eel küsimusele, mida ta kingituseks soovib, vastas Anna: "Tite!" Et seda soovi kuidagigi täita, pandi kingituste hulka üks omatehtud ja üks poestostatud nukk. Anna rõõmustas nagu laps, — boheemiliku hinge-laadiga inimesena ei hoolinud ta ei rahast ega muust maisest varast.